

İSMAİL GASPIRALI'DAN TURAN YAZGAN'A

Sabahaddin Zaim*

Sevgili kardeşim, meslektaşım ve talebem olan, Türk Dünyası'na damgasını vurmuş Turan bey için hazırlanan bu Armağan'a yazı yazmak benim için büyük bir mazhariyettir. Zira 1960'lardan bu yana 45 yıllık hatıralarım canlanıyor.

Beyazıt'ta Karaağaç İş Hanındaki Aydınlar Kulübünde Turan beyle talebeliğinden sonra yeniden görüşüyoruz. Bu temaslardan sonra Turan bey Marmara Bölge Planlama Müdürlüğünde, (İstanbul Belediye binasında) göreve başlıyor. O sıralarda Birleşmiş Milletler kanalıyla kuruma gelmiş olan Dr. Yurkart'la teşriki mesaileri, ona verimli bir çalışma ortamı hazırlıyordu. Bu vesileyle giriştikleri araştırma faaliyetleri, onun Türkiye'nin Bölge Planlama faaliyetleri içinde temayüz etmesine yol açmıştır. Yapılan çalışmalar İstanbul bölge ekonomisi tesir sahasının G.Antep'e, güney doğuya kadar uzandığını göstermiştir.

Turan beyin akademik hayata olan merakı sonunda, Sosyal Siyaset Kürsüsünde asistanlığa başlayarak kendisine yeni bir hayat yolunu açmıştır.

Kürsümüzde daha önce katılmış bulunan Ekin-Yalçıntaş-Kutal-Dereli gurubuna biraz ara ile Yazgan da iştirak etmiştir. Kürsümüz bayağı kuvvetlenmiştir. O sıralarda kürsü olarak İstanbul Ticaret Odasının finansmanı ile bazı araştırma faaliyetlerine girişilmiştir. Turan bey, bu araştırmalara bütün hızıyla katıldı. Zira onda, bitmeyen bir

enerji, doymayan bir araştırma merakı vardı. Üstelik de, maddi, manevi her sahada becerikli; "on parmağında on marifet" sahibiydi. İş hayatıyla abilerinin şirketleri vasıtasıyla ilgisi vardı. Muhasebe bilirdi. Evinin inşaatında bizzat çalışırdı. Arabadan, motordan anlardı. Onun, kapısı açık duran meşhur bir arabası vardı. Kapısı kilitliydi. Çünkü ondan başkası o arabayı çalıştıramazdı. Evinin elektrik tesisatını kendi yapardı. Fakat, bütün bu teknik faaliyetler onun akademik çalışmaları arasında mola verme, dinlenme egzersizleri olarak "hoby" mahiyetinde yer alırdı.

Eğridir'in köklü ailelerinden olan Turan bey, vatanperver ve mütedeyyin bir aileden ve çevreden geliyordu.

Gittikçe kalabalıklaşan kürsümüzde Turan bey kendisine yeni çalışma sahaları buldu. Önceleri, Bölge Planlamadaki çalışmaları vesilesiyle aşınası olduğu şehircilik konularına girdi. Kürsümüzde Şehircilik ve Komün Bilgisi dersi okutulurdu. Bu ders, sonraları Batı Berlin Belediye Başkanı olacak olan Alman Profesörlerden Ernest Reuter tarafından ihdas edilmişti.

Turan bey, bilahare esas sahasını buldu. Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortacılık sahasına İktisadi yönden yaklaşan ve bu dalda öncülük yapan bir iktisatçı oldu.

Fakat, üniversite içi akademik çalışmalar Turan beyin enerjisini tüketmesine yetmiyordu. Önce üniversite dışında konferanslar tertip ederek faaliyet sahasını genişletti. Bilahare Türk Dünyası ile ilgilenmeye başladı. Yayın faaliyetlerine girişti iyi bir organizatör ve de müteşebbis ruhlu olduğu için Büyük Şehir Belediyesi yanındaki Medrese'de Türk Dünyası Vakfı'nı kurdu. Atıl duran bu yeri akademik bir merkez haline getirdi. "Tarih" ve "Türk Dünyası" mecmualarını çıkardı. Faaliyetleri kar amacı gütmeyen akademik çalışmalar olduğu için Üniversite Senatosunun izniyle çalışıyordu.

Derken, Turan beyin enerjisine Türkiye sınırları dar geldi ve Türk Dünyasına fiilen açıldı. Oralarda eğitim müesseseleri kurmağa başladı. Erken yaşta emekli olduktan sonra, Türk Dünyasındaki eğitim çalışmalarını, profesyonel bir şekilde ele alıp, ilk-orta öğretimden başlayarak, üniversite lisans ve lisansüstü kademelerine kadar genişletti.

* Prof. Dr., İ.Ü. İktisat Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi

Azerbaycan'da Bakü'de, Kazakistan'da Almatı'da, Kentav, Aktav ve Kızılorda'da, Tataristan'da Kazan'da, Alabuga'da, Çallı'da, Kırgızistan'da Celalabad'da, Türkmenistan'da Aşkabat'ta, Özbekistan'da Taşkent'te ve Çuvaşistan'da liseler, yüksek okullar ve üniversitelerde Fakülteler, Pedagoji Enstitüleri, Türk Dili Bölümleri açtı.

Prof. Dr. Turan Yazgan, tabir caizse, yirminci ve yirmibirinci asrın modern İsmail Gaspıralı'sı oldu. Türk Dünyasının eğitim, terbiye ve ilim sahasında yükselmesi için insanüstü bir enerji ile çalıştı.

Bütün bu faaliyetlerinin merkezini, Medresedeki Vakf'a sığdıramadığı için Süleymaniye'de Darüzziyafe'yi kurdu, ihya etti. Orada kültür ve eğitim sahası ile birlikte sosyal faaliyetlere de girişti. Orada bir Türk mutfağı oluşturdu. Başta da belirttiğim gibi Turan bey, "on parmağında on marifet" ve maharetini hayatı boyunca tatbikata koydu.

Bu faaliyetleri yanında Turan bey, Aydınlar Ocağı ve Türk Ocağının faaliyetlerine de katıldı.

Turan bey, ailesine bağlı bir baba olarak, faziletli ve muhterem eşi ile birlikte evlatlarını da güzel yetiştirdi.

Bu Armağan vesilesiyle, aziz kardeşim Turan Yazgan beyin bu güzel çalışmalarının devamını temenni eder, kendisine aile çevresiyle birlikte sıhhat ve afiyet içinde hayırlı ömürler dilerim.